

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه بین‌المللی امام خمینی

IMAM KHOMEINI
INTERNATIONAL UNIVERSITY

تأثیر تحولات کردستان عراق بعد از سقوط صدام بر گرایش‌های قوم‌گرا در ایران

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته علوم سیاسی

استاد راهنما:

دکتر حاکم قاسمی

استاد مشاور:

دکتر علی کریمی مله

نگارنده:

آمنه پوریا

بهمن ۱۳۸۹

تقدیم

به آنانی که بیچ کونه ستمی را بر مردم، فارغ از هر کونه رنگ و نژاد، روا

نمی‌دارند

قدردانی

حمد و سپاس خداوندی که به من تحمل و صبوری عنایت فرمود تا شش سال دانشجویی خود را با موفقیت، و با اندوختن کوله باری از تجارب تلخ و شیرین به اتمام رسانم و به من آموخت در زندگی، هیچ گاه چشمانم را بر ستمگری‌ها نبندم.

تشکر و قدردانی می‌کنم از زحمات بی‌دریغ پدر و مادر عزیزم و برادر بزرگوایم آقای یاور پوریا که در زندگی ام همواره مرا از محبت بی‌نهایت خود بهره‌مند ساخته‌اند. و تشکر می‌کنم از همسر مهربانم آقای اسعد خضرزاده که در طول انجام پایان‌نامه مرا همراهی کرد و اطلاعات مفیدش را در اختیار من گذاشت.

و همچنین با تشکر از استاد محترم راهنما جناب آقای دکتر حاکم قاسمی، که بدون تردید اگر راهنمایهای ایشان نبود این پایان‌نامه به اتمام نمی‌رسید.

جا دارد از مشاور ارجمندم آقای دکتر علی کریمی مله که مرا از تجربیات و اندوخته‌های خود بهره‌مند ساختند و در دوران تحصیل کارشناسی نیز علم خود را شامل حال من نمودند تشکر به عمل بیاورم.

بر خود لازم می‌دانم از زحمات جناب آقای کریم محمودی پژوهشگر علوم اجتماعی صمیمانه تشکر کنم که در طراحی پرسشنامه‌ها و تحلیل داده‌های آماری مرا یاری نمودند.

دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)
معاونت آموزشی - مدیریت تحصیلات تکمیلی

فرم تأییدیه هیأت داوران جلسه دفاع از پایان نامه/رساله

۱۳۹۱/۱۱/۲۷

بدین وسیله گواهی میشود جلسه دفاعیه از پایان نامه کارشناسی ارشد / دکتری
 دانشجوی رشته گرایش تحت عنوان
 در تاریخ ۱۳۹۱/۱۱/۲۷ در دانشگاه برگزار گردید و این پایان نامه با نمره ۱۰۰٪ و درجه عالی مورد تایید هیئت داوران قرار گرفت.

ردیف	سمت	نام و نام خانوادگی	مرتبیه دانشگاهی	دانشگاه یا مؤسسه	امضا
۱	استاد راهنما	حاج آقا...	استاد	دانشگاه...	[Signature]
۲	استاد مشاور	علی...	دانشیار	دانشگاه...	[Signature]
۳	داور خارج	دکتر حسن...	استاد	دانشگاه...	[Signature]
۴	داور داخل	قره قاسم...	استادیار	دانشگاه...	[Signature]
۵	نماینده تحصیلات تکمیلی	م. فتح...	استادیار	دانشگاه...	[Signature]

بسمه تعالی

دانشگاه بین المللی امام خمینی

دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)
معاونت آموزشی دانشگاه - مدیریت تحصیلات تکمیلی
(فرم شماره ۲۶)

تعهد نامه اصالت پایان نامه

اینجانب آشوبوریا دانشجوی رشته مدیریت مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد بدین وسیله اصالت کلیه مطالب موجود در مباحث مطروحه در پایان نامه / تز تحصیلی خود، با عنوان تأثیر عوامل مردگان برانگیزش مردم برانگیزش مردم را تأیید کرده، اعلام می نمایم که تمامی محتوی آن حاصل مطالعه، پژوهش و تدوین خودم بوده و به هیچ وجه رونویسی از پایان نامه و یا هیچ اثر یا منبع دیگری، اعم از داخلی، خارجی و یا بین المللی، نبوده و تعهد می نمایم در صورت اثبات عدم اصالت آن و یا احراز عدم صحت مفاد و یا لوازم این تعهد نامه در هر مرحله از مراحل منتهی به فارغ التحصیلی و یا پس از آن و یا تحصیل در مقاطع دیگر و یا اشتغال و ... دانشگاه حق دارد ضمن رد پایان نامه نسبت به لغو و ابطال مدرک تحصیلی مربوطه اقدام نماید. مضافاً اینکه کلیه مسئولیت ها و پیامدهای قانونی و یا خسارت وارده از هر حیث متوجه اینجانب می باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو آشوبوریا
امضاء و تاریخ
۱۳۸۹/۱۱/۱۷

چکیده

یکی از موضوعات مهم در عرصه جامعه‌شناسی سیاسی مسأله قومیت است. خاورمیانه از دیرباز تاکنون همواره گهواره پرورش اقوام مختلفی بوده است؛ یکی از این اقوام، قوم کرد می باشد که در چهار کشور همجوار یکدیگر، یعنی عراق، ایران، ترکیه و سوریه ساکن هستند. پس از سقوط صدام در عراق با شکل‌گیری دولت فدرالی، کردهای این کشور خودمختاری کسب کردند. این مسأله بر دیگر کردهای ساکن در کشورهای همسایه می تواند تأثیرگذار باشد. با توجه به اهمیت این موضوع، کشور ایران جهت تحقیق و پژوهش درباره این مسأله انتخاب گردید. هدف ما پاسخ‌گویی به این مسأله است که «تشکیل حکومت خودمختار کردستان عراق بر گرایشات قوم کرد در ایران چه تأثیری گذاشته است؟»

برای یافتن نتیجه، روش پرسشنامه ای و میدانی در نظر گرفته شد، بحث اصلی و نهایی، بر مبنای استنباط و تحلیل داده‌های آماری است. جامعه آماری، دانشجویان کرد دانشگاه بین‌المللی امام خمینی قزوین، دانشگاه پیام نور مهاباد و دانشگاه آزاد سنندج هستند. یافته‌های پژوهش نشان می دهد که تشکیل حکومت خودمختار کردستان عراق پس از سقوط صدام، باعث تقویت و تشدید گرایشات ناسیونالیستی قوم کرد، در ایران شده است.

واژگان کلیدی: قوم کرد، کردستان عراق، کردهای ایران، گرایشات ناسیونالیستی، گرایشات قومی.

طرح تحقیق و کلیات.....۱

مقدمه.....	۲
طرح مسأله.....	۲
سوابق پژوهشی موضوع.....	۳
هدف پژوهش.....	۵
متغیرها.....	۵
سؤال اصلی تحقیق.....	۵
سؤالات فرعی تحقیق.....	۵
فرضیه تحقیق.....	۶
تعریف مفهیم.....	۶
روش گردآوری مطالب تحقیق.....	۱۹
روش و استراتژی تحقیق.....	۱۹
علل انتخاب موضوع.....	۱۹
علل انتخاب جامعه آماری.....	۲۰
محدودیت و مشکلات.....	۲۰
نتایج علمی قابل پیش بینی از تحقیق.....	۲۰
ساختار پژوهش.....	۲۱

فصل اول: ارائه چارچوب نظری

مقدمه.....	۲۳
گفتار اول - مروری بر برخی نظریه های قومی.....	۲۴
الف- نظریات مربوط به ماهیت قومیت.....	۲۵
۱- کهن گرایان.....	۲۶
۲- مکاتب نوگرا.....	۲۷
ب- نظریه های مربوط به علل سیاسی شدن قومیت.....	۳۰
۱- نظریات اقتصادی بسیج قومی.....	۳۱
۱-۱- نظریه رقابت بر سر منافع.....	۳۲
۱-۲- نظریه استعمار داخلی.....	۳۲
۲- نظریه رقابت نخبگان.....	۳۳
۳- نقش دولت در بسیج قومی.....	۳۳
۴- تئوریهای مدرنیسم.....	۳۴

- ۵- نظریه انتخاب عقلایی (حسابگرانه) ۳۶
- ۶- نظریه نفوذ..... ۳۷
- ج- بین المللی شدن قومیت و کشمکش قومی..... ۳۸
- گفتار دوم- طرح چارچوب نظری..... ۴۰
- الف- نظریه نقش نیروهای بین المللی ۴۲
- ب- نظریه انتخاب عقلایی..... ۴۳
- ج- نظریه سیستمی..... ۴۳
- جمع بندی ۴۸

فصل دوم: بررسی روند شکل گیری تحولات کردستان عراق

مقدمه..... ۵۱

گفتار اول: بررسی تحولات عراق..... ۵۲

- الف- وضعیت جغرافیایی ۵۳
- ۱- تقسیمات کشوری..... ۵۳
- ۲- نژاد، مذهب و زبان..... ۵۴
- ب- وضعیت تاریخی..... ۵۴
- ج- تحولات عراق..... ۵۹
- ۱- قبل از سقوط صدام (۱۹۹۰-۲۰۰۳)..... ۵۹
- ۱-۱- حمله عراق به کویت..... ۶۰
- ۱-۲- حمله آمریکا به عراق بعد از حادثه ۱۱ سپتامبر..... ۶۲
- ۱-۲-۱- حمله به عراق در چارچوب طرح خاورمیانه بزرگ..... ۶۶
- ۲-۲-۱- اعاهای آمریکا برای حمله به عراق..... ۶۸
- ۲- تحولات عراق بعد از سقوط صدام (۲۰۰۳ تا ۲۰۱۰)..... ۷۰
- ۱-۲- شکل گیری سیستم فدرالی در عراق ۷۳
- ۲-۲- جامعه مدنی ۷۵

گفتار دوم: تحولات کردستان عراق..... ۷۷

- الف- وضعیت کردهای عراق..... ۷۷
- ۱- وضعیت کردها قبل از استقلال عراق..... ۷۸
- وضعیت کردها بعد از استقلال عراق تا ۱۹۵۸..... ۷۹
- ۳- وضعیت کردها از ۱۹۵۸ تا قدرت گرفتن حزب بعث در سال ۱۹۶۸..... ۸۱
- ۴- وضعیت کردها بعد از قدرت گرفتن بعث تا ۱۹۹۱..... ۸۲
- ۴-۱- وضعیت کردها بعد از قدرت گرفتن بعث تا ۱۹۷۴..... ۸۲
- ۴-۲- وضعیت کردها از ۱۹۷۴ تا ۱۹۹۱..... ۸۳
- ب- نسل کشی و بین المللی شدن مسأله کردها ۸۵

- ج- تحولات کردستان ۱۹۹۱ تا ۲۰۱۰ ۹۰
- ۱ - تحولات کردستان عراق از ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۳ ۹۱
- ۲- تحولات کردستان عراق بعد از سقوط صدام از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۰ ۹۸
- ۱-۲- نقش کردها در حکومت موقت عراق ۹۹
- ۲-۲- جایگاه کردها در قانون اساسی عراق ۱۰۲
- ۳-۲- اختلافات کردها با دولت مرکزی در مورد اقلیم کردستان ۱۰۶

فصل سوم: بررسی تحولات میان کردهای ایران بعد از شکل گیری حکومت خودمختار

کردستان عراق

مقدمه ۱۱۱

گفتار اول- وضعیت کردهای ایران ۱۱۲

- الف- وضعیت جغرافیایی و توزیع و پراکندگی کردهای ایران ۱۱۲
- ۱- جمعیت ۱۱۳
- ۲- زبان ۱۱۳
- ۳- مذهب ۱۱۴
- ۴- پراکندگی کردهای ایران ۱۱۴
- ۵- بررسی مختصر سیر تاریخی کردهای ایران ۱۱۸
- ب- شکل گیری ناسیونالیسم کردی در کردهای ایران ۱۲۰
- ۱- بررسی مسائل قومی کردها در ایران ۱۲۱
- ۱-۱- سیاست بین الملل و ناسیونالیسم قومی ۱۲۲
- ۲-۱- محیط گفتمان سیاسی بین المللی و تشویق قوم گرایی ۱۲۲
- ۳-۱- شرق شناسی غربی و تشویق ناسیونالیسم قومی ۱۲۳
- ۲- شکل گیری ناسیونالیسم کردی در کردهای ایران بعد از جنگ جهانی اول ۱۲۴
- ۳- گرایشات ناسیونالیستی کردهای ایران از جنگ جهانی دوم به بعد ۱۲۶
- ج- وضعیت اجتماعی کردهای ایران بعد از انقلاب اسلامی ۱۳۱

گفتار دوم- توصیف و تجزیه و تحلیل داده ها ۱۳۶

- الف- توصیف داده های تحقیق ۱۳۶
- ۱- توزیع پاسخ گویان بر حسب سن ۱۳۷
- ۲- توزیع پاسخ گویان بر حسب جنسیت ۱۳۷
- ۳- توزیع پاسخ گویان بر حسب محل اقامت ۱۳۸
- ۴- توزیع پاسخ گویان بر حسب استان محل اقامت ۱۳۸
- ۵- توزیع پاسخ گویان بر حسب دانشگاه محل تحصیل ۱۳۹
- ۶- توزیع پاسخ گویان بر حسب وضعیت تأهل ۱۳۹
- ۷- توزیع پاسخ گویان بر حسب مقطع تحصیلی ۱۴۰

- ۸- توزیع پاسخ‌گویان برحسب طبقات اجتماعی ۱۴۰
- ۹- توزیع پاسخ‌گویان برحسب میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق بعد از سقوط صدام حسین ۱۴۱
- ۱۰- توزیع پاسخ‌گویان برحسب میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق ۱۴۲
- ۱۱- توزیع پاسخ‌گویان برحسب مسایل خبری که پی‌گیری می‌کنند ۱۴۳
- ۱۲- توزیع پاسخ‌گویان برحسب دلیل پی‌گیری اخبار مربوط به کردهای عراق ۱۴۳
- ۱۳- توزیع پاسخ‌گویان برحسب نظر آنها در خصوص مهمترین تغییر در کردستان عراق ۱۴۴
- ۱۴- توزیع پاسخ‌گویان برحسب نظر آنها در خصوص وضعیت کردها بعد سقوط صدام ۱۴۵
- ۱۵- توزیع پاسخ‌گویان برحسب واکنش آنها نسبت به تحولات کردستان عراق و شکل‌گیری خودمختاری برای کردستان ۱۴۵
- ۱۶- توزیع پاسخ‌گویان برحسب تعریف آنها از خود ۱۴۶
- ۱۷- توزیع پاسخ‌گویان برحسب نظر آنها در خصوص این که «آیا تشکیل حکومت خودمختار کردستان عراق راه حل مناسبی برای حل مشکلات کردستان عراق است؟» ۱۴۷
- ۱۸- توزیع پاسخ‌گویان برحسب اهمیت و تأثیر تحولات عراق بر آنان ۱۴۷
- ۱۹- توصیف ناسیونالیسم کردی و ابعاد آن قبل از سقوط صدام حسین ۱۴۸
- ۲۰- توصیف ناسیونالیسم کردی و ابعاد آن بعد از سقوط صدام حسین ۱۵۰
- ب- تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق ۱۵۱
- ۱- آزمون ضریب همبستگی بین سن و میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین ۱۵۳
- ۲- آزمون تفاوت میانگین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب جنسیت ۱۵۴
- ۳- آزمون تفاوت میانگین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب محل اقامت ۱۵۵
- ۴- آزمون تفاوت میانگین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب استان محل اقامت ۱۵۷
- ۵- آزمون تفاوت میانگین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب دانشگاه محل تحصیل ۱۶۲
- ۶- آزمون تفاوت میانگین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب وضعیت تأهل ۱۶۵
- ۷- آزمون تفاوت میانگین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب مقطع تحصیلی ۱۶۶
- ۸- آزمون تفاوت میانگین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب طبقات اجتماعی ۱۶۷
- ۹- بررسی رابطه بین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق بعد از سقوط صدام حسین و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین ۱۷۰

۱۰- بررسی رابطه بین میزان پی گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین.....	۱۷۱
۱۱- آزمون تفاوت میانگین میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب دلیل پی گیری اخبار مربوط به کردها عراق.....	۱۷۲
۱۲- آزمون تفاوت میانگین میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب نظر پاسخ گویان در خصوص وضعیت کردها بعد از سقوط صدام.....	۱۷۵
۱۳- آزمون تفاوت میانگین میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب واکنش پاسخ گویان نسبت به تحولات عراق و تشکیل حکومت خودمختار کردستان در عراق.....	۱۷۷
۱۴- آزمون تفاوت میانگین میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از س قوط صدام حسین برحسب تعریف پاسخ گویان از خود.....	۱۷۹
۱۵- آزمون تفاوت میانگین میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب نظر پاسخ گویان در خصوص این که «آیا تشکیل حکومت خودمختار کردستان عراق راه حل مناسبی برای حل مشکلات کردستان است؟».....	۱۸۱
۱۶- بررسی رابطه بین میزان تأثیر تحولات عراق بر پاسخ گویان و میزان ناسیونالیسم آنها قبل و بعد از سقوط صدام حسین.....	۱۸۳
۱۷- بررسی رابطه بین ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین.....	۱۸۴
۱۸- آزمون تفاوت میانگین میزان ناسیونالیسم پاسخ گویان قبل و بعد از سقوط صدام حسین.....	۱۸۴
ج- آزمون فرضیه.....	۱۸۵
نتیجه گیری.....	۱۸۶
منابع و مآخذ.....	۱۹۱

فهرست جدول ها، نمودارها، نقشه ها و تصاویر

جدول ها

فصل سوم: بررسی تحولات میان کردهای ایران بعد از شکل گیری حکومت خودمختار

کردستان عراق

گفتار دوم- توصیف و تجزیه و تحلیل داده ها.....	۱۳۶
جدول شماره (۱): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ گویان برحسب سن.....	۱۳۷
جدول شماره (۲): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ گویان برحسب جنسیت.....	۱۳۷
جدول شماره (۳): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ گویان برحسب محل اقامت.....	۱۳۸
جدول شماره (۴): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ گویان برحسب استان محل اقامت.....	۱۳۸
جدول شماره (۵): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ گویان برحسب دانشگاه محل تحصیل.....	۱۳۹
جدول شماره (۶): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ گویان برحسب وضعیت تأهل.....	۱۳۹
جدول شماره (۷): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ گویان برحسب مقطع تحصیلی.....	۱۴۰

- جدول شماره (۸): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ‌گویان برحسب طبقات اجتماعی..... ۱۴۰
- جدول شماره (۹): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ‌گویان برحسب میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق بعد از سقوط صدام حسین..... ۱۴۱
- جدول شماره (۱۰): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ‌گویان برحسب میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق..... ۱۴۲
- جدول شماره (۱۱): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ‌گویان برحسب مسایل خبری که پی‌گیری می‌کنند..... ۱۴۳
- جدول شماره (۱۲): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ‌گویان برحسب دلیل پی‌گیری اخبار مربوط به کردهای عراق..... ۱۴۳
- جدول شماره (۱۳): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ‌گویان برحسب نظر آنها در خصوص مهمترین تغییر در کردستان عراق..... ۱۴۴
- جدول شماره (۱۴): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ‌گویان برحسب نظر آنها در خصوص وضعیت کردها بعد سقوط صدام..... ۱۴۵
- جدول شماره (۱۵): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ‌گویان برحسب واکنش آنها نسبت به تحولات کردستان عراق و شکل-گیری خودمختاری برای کردستان..... ۱۴۵
- جدول شماره (۱۶): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ‌گویان برحسب تعریف آنها از خود..... ۱۴۶
- جدول شماره (۱۷): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ‌گویان برحسب نظر آنها در خصوص این که «آیا تشکیل حکومت خودمختار کردستان عراق راه حل مناسبی برای حل مشکلات کردستان عراق است؟»..... ۱۴۷
- جدول شماره (۱۸): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ‌گویان برحسب اهمیت و تأثیر تحولات عراق بر آنان..... ۱۴۷
- جدول شماره (۱۹): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ‌گویان برحسب ابعاد مختلف ناسیونالیسم کردی قبل سقوط صدام حسین..... ۱۴۸
- جدول شماره (۲۰): توزیع فراوانی و درصدی پاسخ‌گویان برحسب ابعاد مختلف ناسیونالیسم کردی قبل از سقوط صدام حسین..... ۱۵۰
- جدول شماره (۲۱): ضریب همبستگی پیرسون بین سن و میزان آگاهی از تشکیل حکومت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین..... ۱۵۳
- جدول شماره (۲۲): مقایسه میانگین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب جنسیت..... ۱۵۴
- جدول شماره (۲۳): مقایسه میانگین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب محل اقامت..... ۱۵۵
- جدول شماره (۱-۲۴): مقایسه میانگین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب استان محل اقامت..... ۱۵۷
- جدول شماره (۲-۲۴): مقایسه چندگانه میانگین‌ها..... ۱۵۹
- جدول شماره (۱-۲۵): مقایسه میانگین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین برحسب دانشگاه محل تحصیل..... ۱۶۲
- جدول شماره (۲-۲۵): مقایسه چندگانه میانگین‌ها..... ۱۶۳

جدول شماره (۲۶): مقایسه میانگین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین بر حسب وضعیت تأهل..... ۱۶۵

جدول شماره (۲۷): مقایسه میانگین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین بر حسب مقطع تحصیلی..... ۱۶۶

جدول شماره (۱-۲۸): مقایسه میانگین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق، میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین بر حسب طبقات اجتماعی..... ۱۶۷

جدول شماره (۲-۲۸) مقایسه چندگانه میانگین‌ها..... ۱۶۸

جدول شماره (۲۹): ضریب همبستگی اسپیرمن بین میزان آگاهی از تشکیل دولت خودمختار کردستان در عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین..... ۱۷۰

جدول شماره (۳۰): ضریب همبستگی اسپیرمن بین میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین..... ۱۷۱

جدول شماره (۱-۳۱): مقایسه میانگین میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین بر حسب دلیل پی‌گیری اخبار مربوط به کردهای عراق..... ۱۷۲

جدول شماره (۲-۳۱) مقایسه چندگانه میانگین‌ها..... ۱۷۳

جدول شماره (۱-۳۲): مقایسه میانگین میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین بر حسب نظر پاسخ‌گویان در خصوص وضعیت کردها بعد از سقوط صدام..... ۱۷۵

جدول شماره (۲-۳۲) مقایسه چندگانه میانگین‌ها..... ۱۷۶

جدول شماره (۱-۳۳): مقایسه میانگین میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین بر حسب واکنش پاسخ‌گویان نسبت به تحولات عراق و تشکیل حکومت خودمختار کردستان در عراق..... ۱۷۷

جدول شماره (۲-۳۳) مقایسه چندگانه میانگین‌ها..... ۱۷۸

جدول شماره (۱-۳۴): مقایسه میانگین میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین بر حسب تعریف پاسخ‌گویان از خود..... ۱۷۹

جدول شماره (۲-۳۴) مقایسه چندگانه میانگین‌ها..... ۱۸۰

جدول شماره (۱-۳۵): مقایسه میانگین میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین بر حسب نظر پاسخ‌گویان در خصوص این که «آیا تشکیل حکومت خودمختار کردستان عراق راه حل مناسبی برای حل مشکلات کردستان است؟»..... ۱۸۱

جدول شماره (۲-۳۵) مقایسه چندگانه میانگین‌ها..... ۱۸۲

جدول شماره (۳۶): ضریب همبستگی اسپیرمن بین میزان پی‌گیری اخبار مربوط به تحولات عراق و میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین..... ۱۸۳

جدول شماره (۳۷): ضریب همبستگی پیرسون بین میزان ناسیونالیسم قبل و بعد از سقوط صدام حسین..... ۱۸۴

جدول شماره (۳۸): مقایسه میانگین میزان ناسیونالیسم پاسخ‌گویان قبل و بعد از سقوط صدام حسین..... ۱۸۴

فصل اول: طرح مباحث نظری

گفتار دوم: طرح چارچوب نظری..... ۴۰

نقشه (۱-۲-۱) خاورمیانه..... ۴۷

فصل دوم: بررسی روند شکل‌گیری تحولات کردستان عراق

گفتار اول: بررسی تحولات عراق..... ۵۲

نقشه (۲-۱-۱) عراق..... ۵۲

گفتار دوم: تحولات کردستان عراق..... ۷۷

نقشه (۲-۲-۱) کردستان عراق..... ۷۸

نمودار

فصل اول: طرح مباحث نظری

گفتار دوم: طرح چارچوب نظری..... ۴۰

نمودار شماره (۱-۲-۱) سیستم قومی کرد در سیستم منطقه‌ای و سیستم کلان بین‌المللی..... ۴۶

طرح تحقيق و كليات

مقدمه

طرح مسأله

عراق بعد از سقوط صدام حسین شاهد تحولاتی بوده است؛ شکل‌گیری حکومت فدرال و خودگردانی برای کردها و به عبارتی مشارکت فزاینده کردها و شیعیان در ساختار قدرت از جمله تحولاتی است که شاهد هستیم.

ملت عراق و در پیشاپیش آن، رهبران سیاسی، مذهبی این کشور با پشت سر نهادن موفقیت‌آمیز فرایند دشوار و پر پیچ و خم سیاسی در دوره پس از سقوط صدام، به ویژه برگزاری دو انتخابات پارلمانی و تصویب قانون اساسی، رشد و بالندگی سیاسی خود را به نمایش گذاشته و گام‌های مهمی در راستای عراق نوین و مردم‌سالار برداشته است (متکی، ۱۳۸۷: ۳۴).

بنابراین یکی از ویژگی‌های ساختار جدید دولت عراق، فدرالی بودن آن است که باعث تقسیم‌شدن مسئولیت‌ها و اختیارات دولت و کاهش وظایف و قدرت دولت مرکزی می‌شود. ساختار جدید دارای تأثیرات چندگانه داخلی و خارجی خواهد بود. از منظر داخلی، فدرالیسم باعث افزایش قدرت مانور و فعالیت‌های فرهنگی و سیاسی گروه‌های داخلی عراق می‌شود. افزایش خودمختاری کردها در شمال عراق و شیعیان در جنوب این کشور می‌تواند تأثیراتی بر همسایگان در پی داشته باشد (اکبری، ۱۳۸۸: ۱۵۱). یعنی تحولات جاری در عراق مرزبردار نیستند و به امتداد مرزها خواهند رسید؛ باید توجه داشته باشیم که تحولات کشورهای همجوار که دارای اقلیت‌های قومی مشابه هستند، قطعاً بر هم تأثیرگذار است. کردها به عنوان یکی از مهمترین گروه‌های قومی خاورمیانه، در ایران، عراق و... ساکن هستند؛ از آنجایی که این کشورها در همسایگی یکدیگر قرار دارند، بنابراین تحولات کردستان عراق بر کردهای ایران تأثیر می‌گذارد.

لذا با توجه به اهمیت این مسأله، پژوهش حاضر درصدد است با بررسی تحولات کردستان عراق و شکل‌گیری دولت فدرال در این کشور، به تأثیر آن بر کردهای ایران به عنوان یکی از کشورهای همسایه عراق بپردازد. در این راستا محقق ابتدا به بررسی تحولات شکل گرفته در عراق و موقعیت کردهای ساکن در این کشور پرداخته و سپس به بررسی تأثیر آن بر کردهای ساکن در ایران می‌پردازد.

سوابق پژوهشی موضوع

کتاب یا مقاله‌ای که مستقیماً به موضوع حاضر بپردازد وجود ندارد اما در زمینه مطالعات کرد کتاب‌های بسیاری از محققین ایرانی و غیرایرانی در دسترس است که می‌توان با استفاده از آنها به بررسی موضوع مورد بحث پرداخت؛ می‌توان این آثار را در دو دسته تقسیم‌بندی نمود بسیاری از این آثار بررسی تاریخی و جامعه‌شناسی قوم کرد، تلاش برای تعیین ریشه‌های نژادی این قوم و یا بررسی فرهنگ و زبان کرد و حداکثر ذکر تاریخی حرکت استقلال ط لپانه قوم کرد در کنار سایر فزازه‌های تاریخی این قوم می‌باشد. دسته دیگر نیز به مسأله قوم‌گرایی کردها و مبارزات سیاسی این قوم می‌پردازند که آثار دسته دوم با موضوع حاضر قرابت بیشتری دارد.

کتابی با عنوان مجموعه مقالات کنفرانس بین‌المللی تحولات عراق و چشم انداز امنیت منطقه‌ای وجود دارد که در مقالات مطرح شده در این کتاب بر تحولات و چالش‌های فراروی عراق و تأثیرات آن بر امنیت منطقه بحث شده است (واعظی و دیگران، ۱۳۸۷).

مجتبی مقصودی در مقاله‌ای با عنوان «نقش گروه‌های قومی در شکل‌دهی به نظام سیاسی عراق، با تأکید بر نقش کردها» استقرار نظام فدرالی در عراق را، از دلایل نفوذ کردها در نظام سیاسی جدید می‌داند. ایشان بپرداختن به ناسیونالیسم قومی، نظام سیاسی، فدرالیسم و در ادامه اشاره به بافت قومی - مذهبی جامعه عراق، زمینه تأثیرگذاری قومیت کرد بر نظام سیاسی عراق را در عوامل زیر می‌داند. الف) جهانی شدن و فضای جامعه بین‌المللی ب) الگوی موفق اداره محلی کردستان ج) نخبگان کرد و نگاه واقع بینانه آنها د) الگوهای ناموفق حکمرانی در منطقه خاورمیانه، که هیچ کدام نمی‌توانند آلترناتیو نظام سیاسی جدید عراق باشند (مقصودی، ۱۳۸۴).

«پیامدهای ژئوپلیتیکی یازدهم سپتامبر در منطقه خاورمیانه» عنوان مقاله‌ای است که پیامدهای ژئوپلیتیکی حادثه را در دو جهت متفاوت نمایان می‌سازد. نخست برجسته‌شدن ابعاد نظری و عینی مقوله «مرز» از جنبه «ژئواکونومیک» و دوم کم‌رنگ شدن این ابعاد از جنبه «ژئواستراتژیک». نویسنده در ادامه به مطالعه ابعاد جمعیتی - قومی پیامدهای ژئوپلیتیک حادثه یازدهم سپتامبر می‌پردازد و معتقد

است پس از این حادثه، پتانسیل‌های قومی منطقه بر اثر حضور عامل خارجی تقویت شده است و پیامدهای ژئوپلیتیکی را تا اندازه‌ای به دنبال داشته است. تنش‌های قومی احتمالاً پیامدهای سرزمینی داشته و می‌تواند خود در قالب فرایندهایی همچون تغییرات مرزی بین‌کشوری، ایجاد حکومت‌های خودمختار محلی، تغییر نظام سیاسی متمرکز به فدرال و یا ایجاد دولت‌های سرزمینی جدید بیانجامد (افضلی، ۱۳۸۵).

پایان‌نامه‌ای با عنوان «بررسی علل بین‌المللی شدن مسأله کردها در خاورمیانه» به ابعاد گوناگون مسأله کردها در چهار کشور ترکیه، ایران، عراق و سوریه می‌پردازد. «مریم صنیع اجلال» معتقد است که بروز بحران‌های شدید قومی، که منجر به نسل‌کشی و سرکوب‌شود باعث بین‌المللی شدن مسأله می‌شود و دخالت قدرت‌ها و مجامع بین‌المللی و همسایگان را اجتناب‌ناپذیر می‌کند. ایشان اشاره می‌کند که بین‌المللی شدن مسأله کردها در اواخر قرن بیستم به تقویت ناسیونالیسم کرد منجر شده است (صنیع اجلال، ۱۳۸۴).

«محبوبه روحی» در پایان‌نامه خود «بررسی سیاست خارجی ترکیه در قبال عراق ۱۹۹۰-۲۰۰۴» و پیامدهای آن بر ایران «به بررسی تاریخ نوین روابط دو کشور عراق و ترکیه» می‌پردازد. ایشان شکل‌گیری حکومت خودمختار کرد در شمال عراق از ۱۹۹۰، نفوذ کردها در بازنویسی قانون اساسی عراق و حکومت نیمه فدرالی در عراق را برای ترکیه حساسیت‌برانگیز می‌داند و این عوامل را از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر سیاست خارجی ترکیه در قبال عراق می‌داند (روحی، ۱۳۸۴).

پایان‌نامه «ذبیح الله مهری پور» با عنوان «تحولات شمال عراق و تأثیر آن بر امنیت ملی ایران» به بررسی و ارتباط دو متغیر مذکور می‌پردازد. ایشان ب‌توجه به اینکه امنیت ملی هر کشوری می‌تواند از مؤلفه‌های گوناگونی متأثر شود، قومیت و گرایش‌های قومی را در تأثیرگذاری بر امنیت ملی کشورها مهم تلقی می‌کند (مهری پور، ۱۳۷۹).

درون‌مایه اصلی این پژوهش و ویژگی اساسی این پایان‌نامه، که آن را از نوشته‌های دیگر متمایز می‌سازد و جنبه نوآوری آن به حساب می‌آید، بررسی تأثیر تحولات کردستان عراق بر قوم کرد در ایران با روش عینی و پرسشنامه‌ای و تحلیل داده‌های آماری و عینی است. تفاوت اصلی این پژوهش با منابع قبلی این است که نگارنده ب‌توجه به نظریه سیستمی و با تأکید بر دستاورد‌های قومی کشورهای همجوار در برانگیختن حس قومی همان قومیت‌ها در کشورهای دیگر، درصدد بوده است با روشی پرسشنامه‌ای و پیمایشی میزان گرایش‌های قومی کردهای ایران را نسبت به دو دوره قبل و بعد از سقوط صدام با توجه به شکل‌گیری حکومت خودمختار کردستان عراق، بسجهد؛ در حالی که در آثار متعدد دیگر تأثیر تهدید

آمیز گرایشات قومی با امنیت ملی از دیدگاه سیاست خارجی و با تأکید بر نقش نیروهای بین‌المللی و...
مورد بررسی قرار گرفته است.

هدف پژوهش

این پژوهش با بررسی تحولاتی که در کردستان عراق بعد از سقوط صدام شکل گرفته است و نیز با بررسی شکل‌گیری حکومت فدرال در عراق، مشخص نمود که این تحولات چه تأثیری بر کردهای ایران داشته است. هدف کلی پژوهش، این بوده است که، روشن نماید، تحولات کشورهای دارای قومیت‌های متفاوت، - که مورد مطالعه در اینجا قومیت کرد است - چه تأثیراتی بر قومیت‌های ساکن در کشور همسایه خواهد داشت.

متغیرها

متغیرهای پژوهش حاضر که نشان‌دهنده رابطه بین دو متغیر است عبارتند از:

الف) متغیر وابسته: گرایشات و احساسات قومی کردهای ایران

ب) متغیر مستقل: تحولات کردستان عراق (تشکیل حکومت خودمختار کردستان عراق)

سؤال اصلی

تحقیق حاضر بر آن است تا به طور مشخص به این پرسش پاسخ گوید که:
آیا تشکیل حکومت خودمختار کردستان در عراق، تأثیری بر کردهای ایران و گرایشات و احساسات قومی آنها داشته است؟

سؤالات فرعی تحقیق

برای پاسخ به این پرسش نیازمند پاسخگویی به یک سری سؤالات فرعی دیگر نظیر این سؤالات هستیم:

- ۱) چه عاملی باعث شکل‌گیری حکومت فدرال عراق شده است؟
- ۲) چه عاملی باعث شکل‌گیری حکومت خودمختار کردستان عراق شده است؟
- ۳) آیا گرایشات قومی در یک کشور باعث تأثیرپذیری قومیت‌های ساکن در کشورهای همجوار از یکدیگر خواهد شد؟